

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ НИЗЬКОТАРИФНИХ АВІАКОМПАНІЙ НА РИНКУ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF INTERNATIONAL LOW-TARIFF AVIATION COMPANIES ON THE MARKET OF AVIATION TRANSPORT OF UKRAINE

УДК 339.9:005.44(045)

Гаврилко Т.О.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку
і аудиту
Національний авіаційний університет
Гавриленко А.В.
к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку
і аудиту
Національний авіаційний університет

У статті розглянуто діяльність міжнародних бюджетних авіакомпаній на ринку авіаперевезень України. Досліджено найкращі лоукост-авіакомпанії світу та Європи. Проаналізовано особливості побудови LCC бізнес-моделі. Оцінено діяльність низькотарифних авіакомпаній-лідерів за кількістю польотів та за напрямками перевезення пасажирів в Україні. Розглянуто перспективи виходу на український ринок авіаперевезень світових лоукост-лідерів та прогноз збільшення пасажиропотоку України до 2030 року.

Ключові слова: бюджетні авіакомпанії, пасажирські перевезення, низькотарифні авіаперевізники, LCC, лоукост-авіакомпанії, низькі тарифи.

В статті рассмотрена деятельность международных бюджетных авиакомпаний на рынке авиаперевозок Украины. Исследованы самые лучшие лоукост-авиакомпании мира и Европы. Проанализированы особенности построения LCC бизнес-модели. Оценена деятельность низкотарифных авиакомпаний-лидеров по количеству полетов и по

направлением перевозки пассажиров в Украине. Рассмотрены перспективы выхода на украинский рынок авиаперевозок мировых лоукост-лидеров и прогноз роста пассажиропотока Украины до 2030 года.

Ключевые слова: бюджетные авиакомпании, пассажирские перевозки, низкотарифные авиаперевозчики, LCC, лоукост-авиакомпания, низкие тарифы.

The article deals with the activities of international budget airlines in the air transport market of Ukraine. The best low-cost airline companies in the world and in Europe were investigated. The features of LCC business model construction also were analyzed. The activity of low-cost airlines was estimated on the number of flights and in the directions of transportation passengers in Ukraine. The prospects of entering the Ukrainian market of air transportation of the world's low-level leaders and the forecast of increasing the passenger traffic of Ukraine by 2030 were considered.

Key words: low-cost airline, passenger transportation, low-cost air carriers, LCC, low-cost airlines, low tariffs.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої конкуренції авіаційна галузь за допомогою складних взаємозв'язків з іншими галузями економіки сприяє економічному розвитку держав та користується результатами такого розвитку. Зі зростанням рівня прибутків та збільшенням попиту на авіаційні перевезення авіація стає важливим інструментом економічного розвитку.

Розвиток світового авіаційного ринку відбувається під впливом динамічно змінних кон'юнктуроутворюючих чинників. При цьому актуальними проблемами є, зокрема, глобалізація міжнародних перевезень в межах глобальних та стратегічних альянсів авіаперевізників, жорстка конкуренція, зростання прямих операційних витрат, а особливо за рахунок постійного росту цін на світовому паливно-мастильному ринку [1].

З урахуванням сучасних тенденцій світової глобалізації, особливостей географічного положення України як «сполучного мосту» між Європою та Азією для вітчизняного авіаційного транспорту є перспективи подальшого розвитку та зміцнення позицій у світовій системі повітряних перевезень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку міжнародних авіаційних перевезень присвячені наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема О.К. Антонова, І. Ансоффа, Р.Р. Гудими, Т.О. Коломойця, В.В. Копейчикова, Є.В. Крикавського, Ю.В. Кондратюка, С.П. Корольова, Л.К. Кадедюка, Ф. Котлера, В.І. Сергєєва, А.І. Семененко,

С.А. Уварова, Ш.К. Шкарпури. Особливості взаємодії підприємств авіаційної галузі досліджували В.І. Щелкунов, Ю.Ф. Кулаєв, В.М. Загорюлько, М.Ю. Григорак, Н.Є. Полянська та інші вітчизняні вчені.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження діяльності міжнародних бюджетних авіакомпаній на ринку авіаперевезень України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення важливими та пріоритетними напрямками вивчення в галузі цивільної авіації України є дослідження факторів, що впливають на обсяги авіаційних перевезень, та пошук інструментів, які зможуть підвищити конкурентоспроможність авіакомпаній.

У 2017 році на світовому ринку авіаперевізниками є близько 600 авіакомпаній різних форм власності та різних розмірів. За даними британської консалтингової компанії "Skytrax", яка опитала близько 20 млн. пасажирів, найкращими авіакомпаніями світу у 2017 році стали "Qatar Airways", "Singapore Airlines" та "All Nippon Airways".

Варто зазначити, що в десятку найкращих в 2017 році увійшли дев'ять авіакомпаній Азії та лише одна авіакомпанія Європи [2] (рис. 1).

З появою на ринку авіаційних перевезень лоукост-компаній традиційні авіакомпанії, які використовують загальноприйняті методи побудови авіаційного бізнесу, відчули значну конкуренцію.

Варто зазначити, що немає єдиного визначення "low cost company" (LCC), але загальноприйнятим

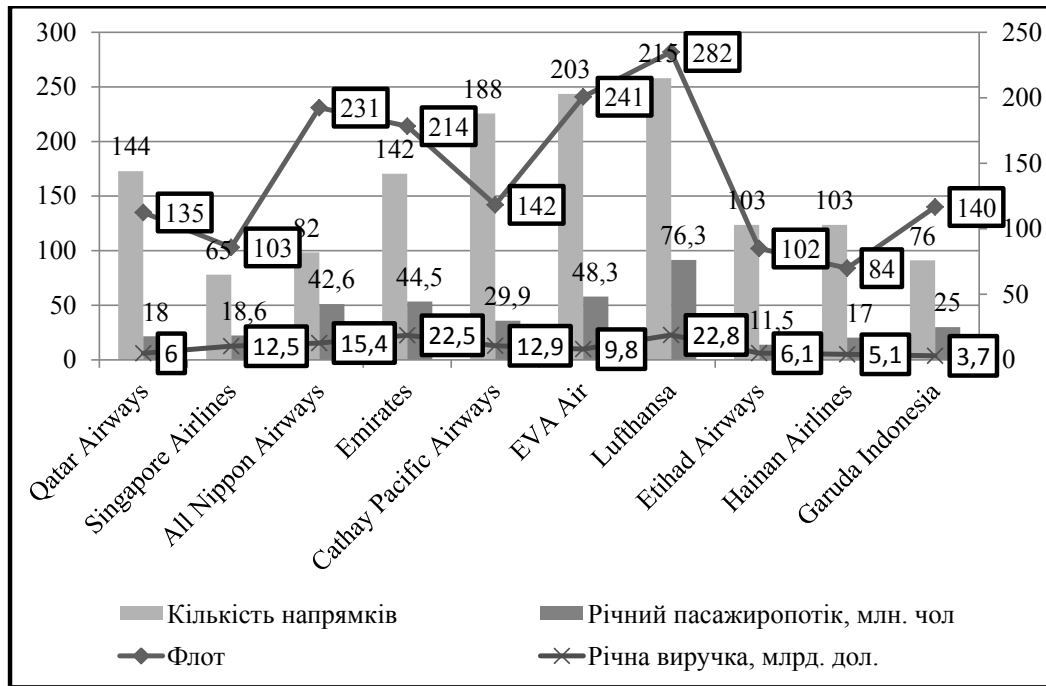

Рис. 1. ТОП-10 авіакомпаній світу у 2017 році

Джерело: побудовано авторами за даними компанії "Skytrax"

є таке: low cost airline – це авіаперевізник, який пропонує загалом низькі тарифи, при цьому не надаючи більшість традиційних пасажирських послуг [5].

Ключовими елементами LCC бізнес-моделі в умовах сьогодення є один клас обслуговування, проста структура тарифу з обмеженою диференціацією послуг та відсутня практика повернення грошей за невикористаний квиток та послуги перебронювання [7, с. 11].

Також низькотарифні авіаперевізники використовують агресивний маркетинг, ефективну програму використання палива, а їх пасажирами є туристи з вільним часом і бізнес-пасажирів.

Концепція дешевих пасажирських авіаперевезень вперше з'явилася в США. Так стала працювати американська компанія "Southwest Airlines".

Згідно з даними IATA на частку лоукостів к 2017 році припадає близько 30% світового пасажиропотоку, а саме 1,2 млрд. пасажирів. А за останні двадцять років більш ніж у 300 разів зросла кількість авіапасажирів, перевезених лоукостерами [5].

Відзначається також, що низька ціна на нафту, а отже, і авіаційне паливо дала змогу компаніям стримати зростання цін і таким чином стимулювати перевезення. Ціна на авіагас у 2017 році збільшилась на 25% порівняно з 2016 роком, залишаючись при цьому набагато нижчою цін протягом десяти років до цього [1].

В умовах глобальної конкуренції авіакомпанії-лоукости використовують досить широ-

кий набір прийомів, які дають змогу тримати низькі тарифи на авіаперевезення. По-перше, це зменшення традиційних видів сервісу на борту, по-друге, відсутність поділу салону на класи. Так, середньостатистичний звичайний літак перевозить 128 пасажирів, а лоукост – 148 осіб. По-третє, лоукост-літаки звільняються від зайвого вантажу, оскільки це істотно впливає на тариф перельоту, а також розважальної інфраструктури для пасажирів.

Також LCC оптимізують використання свого флоту, зменшуючи час простою машин. Кожен борт "Southwest Airlines" у середньому виконує за добу близько шести рейсів, проводячи в польоті майже 11 годин. Згідно з даними аналітиків в Європі 30% пасажирів бюджетних авіаліній, які щойно вийшли на ринок, складають колишні клієнти традиційних перевізників, а решта 70% – люди, які через свій невисокий достаток взагалі раніше не літали [1].

Серед LCC у 2017 році перше місце у світі, згідно з результатами британської консалтингової компанії "Skytrax", посіла "AirAsia" (в Європі найкращим лоукостером є "Norwegian") [2] (табл. 1).

LCC авіаперевізники ввели нову, більш просту модель розрахунку тарифу, побудовану на основі вартості перевезення в один бік. Їхня увага на ціноутворенні кожної ділянки польоту була об'єднана з усуненням низки обмежень по білету, що, як правило, є частиною тарифів на зворотній ділянці маршруту в традиційних авіаперевізників. Наприклад, тарифи на зворотній ділянці маршруту, якщо

Таблиця 1
ТОП-10 лоукост-авіакомпаній світу
та Європи у 2017 році

Місце	Світ	Місце	Європа
1	"AirAsia"	1	"Norwegian"
2	"Norwegian"	2	"EasyJet"
3	"JetBlue Airways"	3	"Eurowings"
4	"EasyJet"	4	"Ryanair"
5	"Virgin America"	5	"Vueling Airlines"
6	"Jetstar Airways"	6	"Jet2.com"
7	"AirAsiaX"	7	"WOW Air"
8	"Azul Linhas Aéreas Brasileiras"	8	"NIKI"
9	"Southwest Airlines"	9	"Monarch Airlines"
10	"Indigo"	10	"Wizz Air"

Джерело: складено авторами за даними компанії "Skytrax"

вони включають ніч суботи, є дешевшими, тоді як повернення в той самий день, що й день вильоту, часто найдорожчі з усіх [7, с. 12].

Низькотарифні авіаперевізники також запровадили систему управління доходами, адже заздалегідь наявні найдешевші тарифи, а вартість перевезення зростає з наближенням дати вильоту. Цей підхід відрізняється від підходу традиційних авіаперевізників, на основі якого продаються місця за різними тарифами одночасно, а тариф залежить від умов, дійсних для певного типу придбаного квитка [1].

Загалом можна констатувати, що функціонування лоукост-компаній визначило нові умови на авіаційному ринку перевезень, що значно загостило конкуренцію перевізників не лише в цивільній авіації, але й на інших видах транспорту. Відповідно, традиційні авіаперевізники почали використовувати відомі методи витіснення конкурентів, зокрема створення крупних авіаційних альянсів (збільшення частки ринку, пропозиція нових можливостей для пасажирів, оптимізація графіків маршрутів) [7, с. 13].

В умовах зростаючого цінового тиску та наявності лоукост-перевізників пропонувати більш високі тарифи для пасажирів вже не актуально. Традиційні авіакомпанії змушені змінювати пріоритети і переорієнтовувати свою діяльність в бік підвищення ефективності роботи, розробляючи альтернативні моделі, що покликані сприяти поверненню пасажирів.

В сучасних умовах глобалізаційних змін авіаційна галузь належить до базових, стратегічно важливих секторів економіки України, однак сьогодні наявний потенціал використовується недостатньо, а сама авіаційна галузь перебуває під впливом зростаючих проявів системної кризи. Це стосується практично всіх найважливіших складових авіаційної галузі, а саме авіабудування, авіаційних перевезень та транспортної інфраструктури.

Важливим кроком підтримки процесу лібералізації повітряних сполучень стало парафування в 2013 році у Вільнюсі Угоди про Спільний авіаційний простір (САП) між Україною та країнами ЄС, яка й досі очікує підписання. Зроблені Урядом кроки дадуть змогу збільшити обсяг трансферних потоків через Україну і сприятимуть розвитку інших галузей економіки [9].

Нині Україна входить до складу шести країн світу, що мають власний авіаційний комплекс, а саме від виробництва до авіаційних перевезень. Збереження та розвиток цього сектору національної економіки, сприяння стабільному розвитку ринку авіаційних послуг – це запорука майбутнього високотехнологічного розвитку української економіки, одна з гарантій поширення позитивного іміджу України на світовій арені.

Сучасна концепція розвитку авіатранспортного ринку передбачає розширення спектру взаємодії всіх учасників перевізного процесу, а особливо авіакомпаній та аеропортів. Приведення інфраструктури авіаційного транспорту у відповідність до міжнародних вимог є важливою складовою стратегії держави, спрямованою на забезпечення конкурентоспроможності України на світовому ринку [4].

11 травня 2017 року Рада ЄС офіційно затвердила надання Україні безвізового режиму з Європейським Союзом. Безвізовий режим – статус, що дає змогу громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн ЄС без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу. Це сприятиме зростанню обсягів авіаперевезень, створенню нових лоукост-авіакомпаній в Україні, які надають послуги пасажиром за відносно нижчими цінами, ніж традиційні авіалінії, в обмін на відмову від більшості традиційних пасажирських послуг [9].

Згідно з даними Державної авіаційної служби України у 2017 році українські авіакомпанії перевезли 10,5 млн. пасажирів, що на 27,5% більше, ніж у 2016 році (з них міжнародні складають 9 613,6 тис. осіб). Пасажиропотоки через аеропорти України зросли на 27,6% і склали 16 499,5 тис. осіб (зокрема, в міжнародному сполученні – 14 591,7 тис. осіб) [3].

Україна зберегла привабливість для іноземних авіаперевізників, що багато в чому обумовлено вигідним географічним положенням та помірною ціною політикою аеропортів за розвиненої інфраструктури окремих з них.

Згідно з даними Державіаслужби на авіаційному ринку України у 2017 році працювали такі світові компанії-лідери (табл. 2).

Варто зазначити, що на ринку України працюють декілька компаній-авіаперевізників з низькими цінами на квитки, які можуть використовувати українці з невисоким рівнем доходу. Наприклад, угорський лоукостер "WizzAir", компанія "Air Arabia" з

Авіакомпанії-лідери за кількістю польотів в Україні у 2014–2017 роках

2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
"Ukraine International Airlines"	"Ukraine International Airlines"	"Ukraine International Airlines"	"Ukraine International Airlines"
"Aeroflot-Russian Airlines"	"Turkish Airlines"	"Turkish Airlines"	"Turkish Airlines"
"Turkish Airlines"	"Aeroflot-Russian Airlines"	"Belavia"	"Belavia"
"Emirates"	"Belavia"	"Aeroflot-Russian Airlines"	"Lot Polish Airlines"
"Transaero Airlines"	"Transaero Airlines"	"Lot Polish Airlines"	"Wizz Air"
"Qatar Airways"	"Lufthansa"	"Siberia Airlines"	"Pegasus Airlines"
"Lufthansa"	"Lot Polish Airlines"	"Air Moldova"	"Air Moldova"
"Airline Utair-Ukraine"	"Emirates"	"Azur Airlines"	"Azur Airlines"
"British Airways PLC"	"Qatar Airways"	"Transaero Airlines"	"Dniproavia"
"Belavia"	"Airline Utair-Ukraine"	"Pegasus Airlines"	"Lufthansa"

Джерело: складено авторами за даними Державної авіаційної служби України

Об'єднаних Арабських Еміратів, ізраїльський авіаперевізник "UP", іспанська "Vueling Airlines", грецький "AegeanAir", латвійський "AirBaltic", турецькі "AtlasGlobl" і "Pegasus Airlines", азербайджанський "AZAL jet" і український "Yanair" [6].

Також поява на українському ринку бюджетних авіакомпаній стала стимулом до введення нових low-cost-тарифів у провідного українського авіаперевізника «Міжнародні авіалінії України». Авіакомпанія має намір продавати в рік близько 500 тис. авіаквитків за LCC-концепцією. Зараз на сайті МАУ можна купити квитки на деякі рейси за новими тарифами, які іноді вдвічі або втричі дешевші, ніж попередній бюджетний тариф «тільки ручний багаж» [6].

Ірландська авіакомпанія "Ryanair", яка у 2017 році перевезла понад 140 млн. пасажирів, є найбільш очікуваним в Україні лоукостом. Представники лоукост-перевізника 23 березня 2018 року підписали договори про співробітництво з керівництвом аеропортів «Бориспіль» (10 маршрутів з Києва) та «Львів» (5 маршрутів зі Львова). Польоти авіакомпанії "Ryanair" з Києва і Львова стартують 15 жовтня 2018 року. Поки що найближчі міста, з яких можна полетіти "Ryanair", – польські Краків і Гданськ. Лоукостер "Ryanair" почне виконувати рейси в Україну з 6 європейських країн. Також авіакомпанія розглядає можливість відкриття внутрішніх рейсів по Україні.

Значна частина квитків авіакомпанії "Ryanair" спочатку буде продаватися за ціною 10 євро, при цьому середня вартість квитка на рейси "Ryanair" становитиме менше 40 євро. Компанія розраховує за перший рік перевезти 1 мільйон українців. Також лоукостер планує нарощувати інвестиції в Україну великими темпами [3].

Щодо напрямків руху найбільших лоукостів України, то у 2017 році компанії пропонували польоти за такими маршрутами (табл. 3).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в сучасних умовах розвиток низькотариф-

них авіаліній є перспективним напрямом для ринку України, який характеризується відносно невисоким рівнем доходів населення, а особливо в регіонах. Можливість надання авіаційних послуг за низькими тарифами збільшить у десятки разів перевезення з регіональних аеропортів, а також дасть можливість розвиватися вже сформованій, але не ефективно діючій аеропортовій мережі в країні, самим регіонам та забезпечить соціальні та культурні потреби населення в зростаючих транспортно-економічних зв'язках з країнами Євросоюзу та СНД.

Також слід зазначити, що останніми роками загострюється проблема модернізації льотного парку. Вагомим фактором зниження конкурентоспроможності авіакомпаній є літаки, які морально застаріли та не відповідають нормам авіаційної безпеки. Більшість авіакомпаній потребує оновлення парку літаків. Але для його модернізації необхідні значні фінансові інвестиції, що пов'язане з високою вартістю авіаційної техніки. Ще однією не вирішеною проблемою є економія авіаційного палива сучасних авіакомпаній.

Введення безвізового режиму в Україні спричинило зростання загального пасажиропотоку, що залежить загалом від економічної та політичної ситуації в Україні. Важливими факторами є зростання купівельної спроможності населення і стабільність в економіці. Отже, скасування віз та відновлення інтересу іноземних авіакомпаній (вихід на український авіаринок лоукостерів) дадуть змогу суттєво підвищити обсяги авіаперевезень в Україні.

З розширенням присутності низькотарифних авіакомпаній в ЄС обсяг авіаперевезень збільшився на 230%. Частка бюджетних авіаліній в країнах з розвиненою туристичною інфраструктурою становить 43–54% (Велика Британія – 54%, Іспанія – 55%, Польща – 55%).

Прихід нових бюджетних авіаліній на ринок України дасть змогу збільшити кількість пасажирів

Напрямки перевезення пасажирів компаніями-лоукостоми в Україні у 2017 році

№	Компанія	Місце відправлення (аеропорт)	Напрямок руху (країна)
1	“WizzAir”	Аеропорти: Київ «Жуляни», «Львів»	Словаччина, Угорщина, Німеччина, Данія, Польща, Литва, Кіпр, Португалія, Великобританія
2	“Air Arabia”	ДП МА «Бориспіль»	Азербайджан, Вірменія, Бангладеш, Грузія, Індія, Ірак, Єгипет, КНР, Росія, Кувейт, ОАЕ, Судан, Ліван тощо
3	“UP”	ДП МА «Бориспіль»	Тель-Авів, Берлін, Будапешт, Ларнаки, Прага
4	“Vueling Airlines”	ДП МА «Бориспіль»	Барселона, Рим
5	“AegeanAir”	ДП МА «Бориспіль»	Афіни
6	“AirBaltic”	Аеропорти: «Бориспіль», Одеса, Дніпро, Харків, Львів	Рига, Вільнюс, Таллінн
7	“AtlasGlobl”	Аеропорти: Харків, Львів, Київ «Жуляни», Запоріжжя	Європа, Казахстан, Ірак, Іран
8	“Pegasus Airlines”	Аеропорти: Київ «Жуляни», Харків, Львів, Запоріжжя	Стамбул, Анкара
9	“AZAL jet”	Київ «Жуляни»	Туреччина, Росія, Грузія, Казахстан, Іран, ОАЕ, КНР, США, Таїланд
10	“Yanair”	Київ «Жуляни», Одеса, ДП МА «Бориспіль»	Тбілісі, Батумі, Тель-Авів
11	MAU	ДП МА «Бориспіль», Харків, Львів, Дніпро, Запоріжжя, Одеса, Вінниця	Амстердам, Анкара, Афіни, Берлін, Будапешт, Варшава, Венеція, Відень тощо

Джерело: складено авторами за даними авіакомпаній

до 71 млн. у 2030 році, що сприятиме стрімкому росту щорічного пасажиропотоку в регіональних аеропортах. Також він забезпечить робочими місцями близько 800 тис. осіб та матиме позитивний вплив на зростання ВВП України до 65 млрд. грн. у 2030 році.

Отже, функціонування лоукост-компаній запровадило нові умови на ринку авіаційних послуг, що загостило конкуренцію перевізників не лише в цивільній авіації, але й на інших видах транспорту. Традиційні авіакомпанії почали використовувати відомі методи витіснення конкурентів, зокрема створення великих альянсів (збільшення частки ринку, пропозиція нових можливостей для пасажирів, оптимізація графіків маршрутів). В умовах зростаючого цінового тиску та наявності бюджетних перевізників пропонувати більш високі тарифи для пасажирів вже не актуально. Традиційні авіакомпанії змушені змінювати пріоритети та переорієнтовувати свою діяльність в бік підвищення ефективності роботи, розробляючи альтернативні моделі, що покликані сприяти поверненню пасажирів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Economic performance of the airline industry. URL: <http://www.iata.org/IATA-Economic-Performance-of-the-Industry-mid-year-2017-report.pdf>.
2. Названо найкращі авіакомпанії у 2017 році за версією SkyTrax. URL: <http://lowcostavia.com.ua>.
3. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. URL: <http://www.avia.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <http://www.mintrans.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA). URL: <http://www.iata.org>.
6. Обсяг пасажирських перевезень українських авіакомпаній істотно виріс. URL: <http://www.ukraine-itm.com.ua/uk-UA/press/news/1036.aspx>.
7. Панасюк І.П. Формування тарифної політики авіакомпанії: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Київ, 2015. 20 с.
8. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2017 рік. URL: <http://airflai.at.ua>.
9. Угода між Європейським Союзом і його державами-членами й Україною про спільний авіаційний простір. URL: <http://avia.gov.ua/documents/Evropejska%20integracija/.html>.